

En bestigning af Kilimandjaros högsta delar.

Resebref

af

Yngve Sjöstedt.

Sedan Kilimandjaros olika, lägre, rikare regioner, den om-
gifvande »steppen», »blandskogen» och »kulturzonen» under
längre tider blifvit undersökta, den stora Schirakedjans ofvan
kulturzonen belägna »regnskog» gång efter annan utgjort
målet för insamlingar och observationer, och det på andra
sidan stäppen, inåt kontinenten belägna, synnerligast beträf-
fande dess högre delar, zool. förut nästan okända Meru-berget
ej blott upprepade gånger besökts, särskildt de vid dess nord-
östra fot belägna, från andra här varande områden zool. så
vidt skilda och karaktäristiska akacieskogarna vid floden
Ngare-na-nyuki, utan äfven berget i sin helhet under en kring-
detsamma företagen marsch, från olika sidor undersökts,
dess öfre partier ända upp till den 4,460 meter höga hjässan
vid tvenne skilda bestigningar varit föremål för studier och
insamlingar, återstod den viktiga, ehuru mindre lätta upp-
giften att bestiga Kilimandjaros högsta, med organiskt lif för-
sedda delar, hvilkas åtminstone lägre djurlif ännu var okänt.
Från det omkring två dagsmarscher från vår station vid Ki-
bonoto belägna Kiboscho skulle uppstigandet till dessa märk-
liga, mot evig is, gletscher och snöfält gränsande trakter,
företagas och läger slås vid de ofvan regnskogen belägna

»bergängarna», omkring 10,000 fot öfver hafvet, för att därifrån dels kunna nedstiga i regnskogens öfre delar, dels undersöka de högre upp mot snön sig sträckande alpina regionerna med deras fortsättning af kala klippor, sten och grusöknar, hvilka så sterila de än föreföllo, så rått och kallt klimatet där var, dock visade sig hysa ej blott enstaka, i skydd af klippor, i bergsrännor o. s. v. uppspirande plantor, utan äfven representanter för så väl den högre som den lägre djurvärlden.

Sedan 20 bärare från Schira under föregående dag erhållits, bestämdes afmarschen till den 12 februari.

Ehuru torrtiden, den bästa tid att bestiga bergets högsta delar, nu hade varit i sitt flor, hade det under några föregående dagar regnat nästan ständigt. Men den 10 klarnade luften upp, solen göt sitt ljus öfver berg och stäpper för att följande dag utan afbrott lysa i sin fulla kraft; himlen var på aftonen blå, blott här och där med hvita molnflockar, fullmånen strålade öfver den stilla naturen och endast syrsornas och stritarnas konsert ljud som ett enigt brus genom luften, då och då öfverröstadt af enstaka stritars kraftigare, skärande toner eller af skriket från någon i träden kringklättrande nattapa. Om morgonen på den för resan bestämda dagen samlade sig bärarna å stationens öppna plan, bördorna granskas, räknas och fördelas, hvarpå tåget sätter sig i marsch ned genom farmerna öfver Fugga-floden ut på den om en förvildad fruktträdgård i hög grad påminnande, glesa trädstätt, som af tyskarna betecknande fått namnet »Obstgartensteppe». Vägen togs vidare förbi papyrussumparna, därifrån i nordöstlig riktning uppför bergets ännu rätt sakta sluttande sidor, äfven dessa en fortsättning af stäppen, och glest försedda med i synnerhet plommonträdsliknande växter, jämte en undervegetation af högt gräs, spridda blommor, samt ett slags risiga, sträffbladiga, menthaluktande buskar, som i dessa öppna trakter så dominerande bilda den lägre vegetationen.

Här och där prasslar det af uppflygande vandringsgrashoppor (*Schistocerca peregrina*), nu under torrtiden rätt allmänna, förut däremot ej observerade. Surrande fara de under god flykt fram i luften med ofta hängande bakben, slå snart åter ned på kvistar, blad eller strån, färdiga att oroade med ett kraftigt språng åter fara upp, lysande i sin gråröda dräkt

och gråskiftande, mörkfläckiga vingar. Jag går, betraktande det på dessa torra trakter just ej så rika insektlivet. I solskenet fara fjärilar omkring för att, särskildt vid de mötande små strömmarna, i riklig mängd, om än ej i så stort artantal, samla sig på stranden, ifrigt sugande i den fuktiga marken. Fram och åter fladdra svart-, vit- och rödbrokiga Pierider (*Mylothris*-arter) hopande sig i grupper vid vattensamlingarnas sidor, den stora, blå och svarta *Papilio nireus*, den om en väldig machaonfjäril påminnande svalstjärtade *P. menestheus*, den i blekgult och svart färgade, äfvenledes svalstjärtade *P. dardanus* och den öfver allt allmänna *P. bromius*. *Papilio*-arterna, alla välbekanta från Västafrikas skogar och floder, draga fram öfver vattnet eller längs strändernas vegetation, sänka sig, förenande sig med förut där varande talrika blåvingar och svart- och vitbrokiga *Neptis*-arter; citrongula *Tereas*, om pärlmorfjärilar påminnande *Atella*, flera *Acraea*-arter o. a. öka skarorna, hvilka, skrämde, som moln höja sig, kringdansande i det heta solljuset. På den tilltrampade vägen sitta blå trollsländor (*Orthetrum*) med utbredda, framåtvikta vingar, i gräset vid stigens sidor violettblå, i massor förekommande Lagriider, vidare rödgula, svartrandiga Coccinellider, mörka Cercopider, vitpudrade, stora, köttroda Coccider, ljusa Pentatomider, svarta Hispor och talrika spindlar. Svarta rödbenta, stora Pompilider draga under knäppande och surrande flykt fram genom luften, under det att spensliga, om torra grässtrån påminnande Phasnider och Mantider krypa omkring bland gräs och örter för att först vid närmare granskning kunna upptäckas. Vid floderna sitta talrika Agrionider (*Agrion* och *Libellago*) på strån och blad, *Aeschna*-arter, där ibland en helröd, förut ej observerad, fara med svindlande fart fram och åter i luften, stora Nepor borra sig ned i bottenens slam, större och mindre Gyrinider röra sig som kvicksilfverkulor hit och dit på vattenytan. Kring en torr, utmed floden stående stam fara stora trähumlor (*Xylocopa torrida* och *nigrita*) brummande omkring eller framkomma ur sina långa, där gnagda, glättade gångar; en vacker gulröd, hvit och svart *Megachile* svärmar fram och åter öfver sitt i flodbanken grädda bo, svart- och gulbrokiga Crabronider (*Sceliphron*, troligen den äfven från Västafrika kända arten *spirifex*) hämta af strandens röda, sega laterit material för sina i

celler indelade bon, fyllande dessa med bedöfvade spindlar till larvernas näring, och stora Vespider (*Belenogaster*-arter) besöka under nästan ljudlös flykt strandens blommande buskar. En brokig, vinglös Mutillidhona, löpande som en myra på marken, visar sig ej vara så oskyldig som hon föreföll, då ett oförsiktigt grepp om den i samma stund vedergäldes med ett svidande styng.

Efter en kort marsch hafva vi inkommit i wadschagga-folkets plantanschamber, hirs- och bönfält; djupa, på botten med större eller mindre från Kibos smältande snömassor kommande forsar, försedda erosionsdalar, skära ständigt vår väg; nedför och uppför dessas ofta branta, höga sidor arbeta vi oss fram för att fram på eftermiddagen nå målet för dagens färd, Madschame, där läger slås för natten.

Belyst af den uppgående solen låg Schirakedjans mörka, mot bergets spets stigande, men från denna genom ofantliga raviner skilda kam, för blicken, då vi följande morgon utträdde i den kyliga, friska luften. I bländande snöskrud, omväxlande med mörka, nakna klippartier, höjde Kilimandjaro på, som det föreföll, blott ringa afstånd sin väldiga kupol mot skyn, här och där omfluten af ljusa moln, bildande en tafra af sällsynt prakt.

Tidigt bryta vi upp; vägen går äfven här öfver ofta mötande floddalar med höga, branta sidor, under det att mellanliggande flata åsar beklädas af spridd skog, af odlingar eller buskliknande risiga örter, gräs o. dyl.

Solen stod ännu ej i zenit, då vi efter en rask marsch stodo vid uppgången till den vackra katolska missionen i Kiboscho, där pater DÜRR vänligt bjöd oss välkomna, anvisande oss en inhägnad, fri, uppåt missionen med resliga träd prydd plan, som lägerplats; snart stiga rökpelare mot skyn, bärarna samlas kring sina eldar, och lägerlifvet har åter börjat.

Följd af den gästvänliga patern gjordes mot aftonen en rond i den vackra trädgården, besågs den välskötta boskapen m. m., allt visande paterns ordnande och ledande kraftiga hand.

Åter höjer sig morgonsolen från österns horisont, kastande sitt gyllene skimmer öfver den nu i sin imponerande prakt blottade snöjätten; som en långsamt, nästan jämnt

sluttande ås löpa bergets öfre konturer åt den östra, för blicken blottade sidan, nedåt den aflägsna stäppen; böljande bladverk sträcka sig långt upp utmed dess sidor, bildande regnskogens breda gördel, under det att de där ofvan varande partierna som öppen terräng sträcka sig uppåt mot den plötsligt uppstigande, snöhöljda kupolen. Efter en del svårigheter vid anskaffandet af vägvisare, bryta vi fram på morgonen upp för att under dagen nå den afsedda lägerplatsen öfver skogsgränsen, nedför en erosionsdals stupande sidor; uppför dess motsatta branter, följande den i zigzag upplöpande stigen går färden ut bland farmer och odlingar. En viss oro och osäkerhet låg i dag i luften, föraren från Kiboscho, som blott med svårighet förmåtts att medfölja, började snart visa sig motsträfvig. Med dröjande, tvungna steg går han framför mig, seende sig omkring, liksom sökande ett lämpligt tillfälle att i hast försvinna — en plan, hvartill han dock hindrades af våra ständigt vaktande blickar.

På erosionsdalens andra sida utbredd sig kulturzonen nästan flackt bort till regnskogens mörka bladmassor. Då regntiden snart förestod, arbetades ifrigt med skörden af *Eleusine-hirs*, ett fot—alnshögt gräs med roffröstora korn, hvar af infödningarnas »tembo», ett slags grumligt, syrligt öl, deras förnämsta njutningsmedel, beredes.

Efter någon timma äro de sista hirsfallen förbi, terrängen höjer sig hastigt, skogens första utposter börja visa sig, allt mer ökas deras antal, bladverket tättnar, ännu några minuter och vi befinna oss i regnskogens svalka, följande den ganska jämnt uppåt löpande stigen. Marken är betäckt af vissnade, för stegen prasslande blad, knappt ett ljud höres från den dystra omgifningen, allt är stilla, dunkelt och svalt. Allt svårare blir vägen att urskilja, ju längre vi komma upp, huggknifven är i ständig verksamhet, där öfverhängande bladverk, lianer och grenar försvåra framträngandet med de ofta tunga bördorna. Hit och dit, hvar en öppning visar sig, söker föraren bana sig väg för att ofta plötsligt häjdas af en ogenomtränglig vägg af stammar, buskager och bladverk; bärarna stanna, föraren intränger ensam i snärjena, sökande någon riktning att bryta sig fram, slutligen återkommande, tecknande åt de öfriga att följa. Så har det fortgått till efter middagen i en i det hela likartad vegetation, då de första

utlöparna af den för skogens öfre delar karakteristiska *Erica arborea*, ett 20—40 fot högt träd med fina, ljungliknande blad, börjar visa sig, inom kort bildande en väsentlig del af skogens sammansättning. Men äfven en annan växt skulle här väcka den största uppmärksamhet, nämligen praktfulla, trädartade ormbunkar, de första jag i Ostafrika sett, hvilka vid botten af en djup ravin bekransade den där framforsande strömmens sidor, uppskjutande till en höjd af väl 20—25 fot. Men färden blef allt mödosammare, ständigt måste rop ljuda för bärarnas sammanhållning, ständigt blefvo somliga efter, fördröjande framträngandet, då vi, för att ej förlora dem, tid efter annan måste stanna. Slutligen ha vi nått en öppen, med några gamla hyddor försedd plats, då bärarna kastade sina bördor, vägrande att fortsätta längre uppåt de af dem så fruktade högre trakterna, och endast genom ett ögonblickligt ej för mildt ingripande, innan de riktigt enat sig om planen för motståndet, lyckades det att hastigt åter få dem på benen och med sina bördor som en skock får rusa i väg upp för höjden. Vid 4-tiden äro vi midt inne i *Erica arborea*-formationen i regnskogens öfre delar, grenar och stammar äro behängda med grå skägglaf (vår vanliga *Usnea barbata*), förlänande skogen en bild af ålderdom och förfall. Ännu ett par timmar gå, det lider mot aftonen, ehuru solen ännu lyser klar, då med ens den dystra skogen ljusnar af framifrån inträngande ljus, regnskogens breda bälte är slut, bergängarna — med deras ericinellaregion ligga framför oss, ännu några minuter, och som genomilade af nya krafter träda vi plötsligt ur skogens tryckande dunkel ut på en öppen terräng, långt upp mot bergets snöhöljda kupol, tätt beväxt med vanligen mer än manshög *Ericinella Mannii*, till utseendet liknande jättstor ljung, där ofvanför ersatt af hvita evighetsblommor o. a. växter, tills slutligen sten- och grusöknar samt nakna klippor förmedla öfvergången till köldens och snöns sterila rike.

En egendomlighet företer just denna del af berget, då de mellan regnskogen och ericinellaregionen eljest förefintliga gräsängarna här nästan alldeles saknas, i det att ericinellan tar sin början oftast omedelbart ofvan skogsbrynet. Mindre sådana fläckar finnas emellertid, sträckande sig fram mellan ericinellans täta buskager, och följande dessa, tåga vi hastigt

fram, efter några minuter stannande på en större öppen fläck; föraren försvinner i en där bakom varande dalsänka för att söka vatten, visar sig snart sägande att sådant finnes och läger sålunda kunde slås, och i en lång, spridd rad anlända bärarna, bördorna nedläggas och tältet uppslås, eldar börja flamma här och där i buskagen, omgifna af de uttröttade bärarna.

Nu kan jag äntligen med mera lugn betrakta omgifningen; en sällsam, ingen naturbild jag förut sett motsvarande tafla, låg för blicken, visserligen kall, stel och enformig, men därför ej mindre storslagen. Belyst af den nedgående solens glöd låg Kilimandjaros hvita jättekupol på ej en dagsmarschs afstånd, till utseendet dock vida närmare, utmed sidorna med spridda, mörka, nakna klippartier, under det att det hvälfda krönet i sin helhet höljdes af nyfallen, bländande snö. Från lägret en enda flat, uppåt genom den ofvanför varande terrängens mindre sluttning, liksom af en ås eller rand begränsad dal, så långt ögat såg utvisande ett oafbrutet fält af ericinellans gröna och grå toppar.

Ej blott denna flacka uppåtstigande dalgång var betäckt af ericinellans täta buskager; så långt ögat ser åt alla håll, uppåt och åt sidorna, möter det samma monotona gröngrå bladmatta, betäckande talrika terrassformigt öfver hvarandra sig höjande lägre åsar, nu knappt synliga, men tydligt urskiljbara, då mellanträngande dimmor komma dem att framträda i olika styrka.

Men solen försvinner och stjärnorna träda fram, som en enda vintergata strålar hela himlen, och aldrig har jag väl förr sett, att det fanns så många himlaljus på fästet som denna friska kväll. I sällsam belysning framskymta infödingarnas mörka kroppar vid eldarna bland buskagens täta massor, sorl och glam höres trots den låga temperaturen, som kommer andedräkten att som hvita moln stå ur bärarnas munnar. Man måste i sanning beundra dessa svartas härdighet, att nästan nakna, blott skylda med ett tunnt skört, ut hårda en lång natt i en luft, nedgående till + 4 à 4,5 grader C. Vi däremot klädde oss i jaktrockar och funno det trots dessa ej afundsvärdt varmt.

Men det är blott här lif och rörelse härskar, utom sorlet vid lägereldarna är allt tyst, och ej ens en syrsa stör naturens

stillhet på denna märkliga plats nedanför Kilimandjaros snöfält.

Morgonen har inbrutit, kall och bister, darrande af köld samla sig wadschagga tidigt framför tältet, då och då bortspringande till eldarna för att uppvärma sina frusna kroppar, lönen utdelas och under lifliga rop af kwa heri, bana (adjö, herre), ljudande som de velat säga: lycka till att må godt här uppe i kölden! störta de bort i en lång rad, ned för den öppna slutningen försvinnande i regnskogens dunkel. Lika storslagen, som denna alpina natur är, då solen kastar sitt lifgivande, värmande ljus öfver den, lika dyster är den, då regnet nedstörtar ur de framdragande molnen. Hela höjderna insvepas i grått, ej ett ljud mer än vattnets fallande och brusande höres, allt är tyst och förstämtd, temperaturen sjunker och kölden blir kännbar. Insvepta i sina filter samla sig de svarta under tältets skyddande yttertak, där de, dystert blickande, nedhukade blifva sittande för att, dufna som kräldjur, då regnet upphört, förflytta sig till de upplifvande eldarna.

Sedan wadschaggafolket aftågat, bröt jag, åtföljd af två svarta, upp för att redan första dagen söka nå Kibos gletscher, dess is och snöfält; endast motvilligt hade vägvisaren från Kiboscho förmått att kvarstanna, men mycket fick jag ångra, att jag förlitade mig på en svart, då det gällde dessa trakter. Knappt uppkommen i de sterila delarna mot gränsen till snöregionen, blef han som förvandlad, krafterna försvunno, slö och liknöjd stannade han, ständigt sättande sig nedhukad på marken, och endast med svårighet kunde han åter fås på benen; vägen var honom obekant och efter att mot e. m. under stora ansträngningar hafva nått en betydande höjd, spärrades plötsligen vägen genom en djup, af dimmor uppfylld ravin. Solen började sjunka, vägen till lägret var lång och återfärden måste anträdas.

Åtföljd af SANDBERG, som äfven hyste en liflig önskan att få upptränga till snöregionen, samt AMESI, den enda svarte jag ännu trodde mig kunna lita på, bröt jag den 17 kl. half 8 upp från lägret med den bestämda föresatsen, att söka bryta alla hinder och uppnå den eviga snön.

Det var en solig, härlig om ock rätt kall morgon; belyst af den uppgående solen låg hela den väldiga kupolen klar för blicken, fri, utan den minsta molnslöja. Men redan

vid 8-tiden började de första dimmorna uppstå kring den samma, spridande sig rundt den hvitglänsande hjässan. Här och där framträdde plötsligen, vid den fuktiga luftens afkylning, i den klara luften små ljusa molntappar, hastigt tilltagande i storlek och täthet. Det är underbart att se dessa hvita töcken uppstå i den eterklara, rena luften. Obemärkt som dessa egna förvandlingsbilder, där, utan att man rätt kan urskilja huru, linjer och ytor inför ens ögon förändras till de mest skilda skapelser, uppstå de, taga plötsligt gestalt i den tomma luften, växa och utbreda sig, sammansmälta och tätna, inom kort bildande en för blicken ogenomtränglig mur, döljande hela det nyss så mäktigt framträdande skådespelet.

Från bergets nedre delar äro dimmorna i antågande och hafva redan en half timme sedan hjässan dolts nått vår lägerplats, svepa vidare fram längs dalgångarna, utbredande sig öfver mellanliggande flacka åsar. Vägen går först uppför den breda, flata, af *Ericinella* beväxta dalen; ehuru på afstånd teende sig som en tät massa, äro dessa buskar ej svåra att genomtränga, spridda som de vanligen äro på en eller annan meters afstånd, stundom vida glesare, liksom äfven genom sin sprödhet. Det är egentligen blott topparna och yttergrenarna, som äro gröna, yfviga, bladbärande, nedtill, där sol och luft sparsammare finna tillträde, vissna de som tätt stående barrträd, blifva bruna eller öfverklädas snart af hängande skägglaf.

Blandade med dessa, uppåt i storlek allt mer aftagande buskar, framskymta här och hvar de stora, gulhvita blomkorgarna af den vanligen något lägre, med de förra blandade *Protea kilimandjarica*, en för dessa alpina trakter karaktäristisk buske med fasta, glatta, mörkgröna, i daggbliått och rödt skiftande, långsträckt ovala blad, upptill allt rödare grenar och hårda, stora holkfjäll, som gifva knopparna och de hopslagna, mogna blommorna stor likhet med kottar. På fuktiga ställen i dalsänkor resa sig några 3—4 meter höga stånd af den märkliga, trädartade jätteörten *Senecio Johnstoni* med sin upptill greniga stam, från hvars spetsar alnslånga, ovala, tillspetsade, stora täta buketter bildande blad utgå. Det är den egendomligaste karaktärsväxt dessa trakter har att uppvisa, från första ögonblicket såväl genom sin storlek, som

genom sin märkliga gestalt tilldragande sig den största uppmärksamhet.

Men äfven en annan ört af rätt betydande storlek förlänar dessa trakter en säregen prägel, den en eller annan meter som en kanonviska uppskjutande *Lobelia Deckeri*.

Vi fortsätta vår vandring uppåt; nakna, med sten beströdda partier blifva allt allmännare och tilltaga i utbredning, blottade klippartier, ofta konglomerater, uppskjuta som kammar, försedda med vid eruptionsmassans stelning bildade håligheter, tillhåll för smärre däggdjur, hvilkas ekskrementer där ofta anträffades. Blicken glider hän öfver buskar och öppna platser, sökande några högre eller lägre djur, men mycket är i första påseendet af dessa ej att finna. I luften far en mängd om tallmätaren något erinrande, ehuru mycket mindre och ljusare, fjärilar omkring, under stenar träffas allmänt Forficulider sittade i sina hålor, tröga af den låga temperaturen, ofta tillsammans med en klump några mm. långa larver eller hopar af roffröstora, hvita ägg. Närmare undersökningar här och uppåt till vegetationens gränser gifva emellertid en hel del former af stort intresse, än mer förhöjdt vid tanke på, att allt beträffande den lägre faunan från dessa alpina trakter af de svartes världsdel hittills var okänt. Under stenar finna vi allmänt en liten grönglänsande Carabid, en stor, af kölden stel, knottrig, svart Heteromer, samt en svart, glänsande carabidliknande sådan med hopväxta skalvingar, röda Trombidiider lysa som små blodkolor på jorden, enstaka Collemboler och vinglösa Acridiider hoppa på den fuktiga, kalla marken, där en liten Lithobiid, en Psocid och en Phalangid äfven visa sig; på bladen sitta gula och svarta växtsteklar, svarta, tunnskaliga snäckor, en liten *Pupa*, en blå *Coccinella* och gröna Capsider, eljest allmänna på *Eri-cinella*, puppor och larver af en blåvinge anträffas bland tufvorna, under det att Obligochoeter framletas ur den fuktiga jorden.

Men äfven den högre faunan visade en del märkliga former. Som en smaragd lyste den långstjärtade, blott från dessa trakter kända Nektariniden *Cinnyris Johnstoni*, där han som en svajande pil sköt fram i luften eller tronade i buskarnas toppar, under det att den grågröna honan i sin enkla dräkt blott genom sina, liksom hanens, röda axeltofsar för-

rådte samhörighet med den ädelstensglänsande maken. Om denna blott i några exemplar fälldes, var däremot en honan mycket lik annan *Cinnyris*, utan röda axeltofsar, så mycket allmänna och därtill föga skygg.

Ända upp mot den samlade högre vegetationens yttersta gränser, vid öfver 4,000 meter, mest dock bland ericinella-buskagen, visade sig en liten gråbrun grässångare (*Cisticola*), kanske en smula påminnande om en grå sångare. Ofta två à tre tillsammans slog de lifligt upp på buskarnas toppar och yttersta grenar för att åter hastigt försvinna ned bland de täta buskagen. Muntra och rörliga som de flesta af sitt släkte låta de på en gång höra sitt raska läte; det var ett klingande, drillande och surrande om hvart annat, en uppfriskande liten konsert i den enformiga, tysta naturen. Jämte denna, den allmänaste representanten af fågelvärlden, var den föga skygga, om en stenskvätta erinrande, brunaktiga *Pinarochroa hypospodia*, som än syntes trona i buskarnas toppar, än nedflyga, kringhoppande på marken. Äfven den på vandring stadda *Saxicola oenanthe* skulle påträffas på denna höjd, där den i sin ljusa dräkt tronade i spetsen af en vid gränsen till en fri plats stående *Ericinella*. Högt upp i luften for ett par hvitnackade, tjocknäbbade korpar (*Corvultur albicollis*) omkring, då och då utstötande sitt rätt klingande rop; en vråk, sådan som fälldes på Merubergets höjder, kretsade under klagande skrik öfver de kala öfre vidderna, och en grönsiskliknande *Serinus* visade sig bland köld och dimmor vid vegetations öfversta gränser. Men alla äro i det hela rätt sparsamma och förmå ej att varaktigt upplifva naturen.

Af däggdjur synas blott här och hvar spår eller spillning, till dess en egendomlig råtta, en förut ej anträffad randig art, som ett kärkommet byte nedstörtade ur luften från klorna af en påskjuten falk. Högt uppe vid yttersta gränsen för växt- och djurlif syntes spår af en liten antilop, väl *Cephalolophus spadix*, som tillhör bergets öfre delar, vidare spår etc. efter steppens präktige elandantilop, samt spillning efter troligen någon klippdass och af mindre gnagare.

Äfven de värmeälskande reptilierna hade vid dessa höjder sina representanter, nämligen en kameleont och en vackert tecknad ödla, en *Mabuia*, liksom en del bland Dytiscider

kringfarande grodyngel sedermera äfven visade batrachiernas närvaro i bergängarnas iskalla vatten.

Efter omkring tre timmars marsch uppför den allt lägre och glesare ericinellan började så småningom, i silfvergrått lysande, ludna stånd och tufvor af evighetsblommor (*Helichrysum Newii* och *H. Hochnelii*) att allt mer dominerande uppträda; spridda uppåt bilda de slutligen ett enda hvitlysande tufvigt fält, blandadt med allt sällsyntare och mindre ericinellabuskar, bland hvilka, spridda på afstånd, något porsliknande, risiga, vedartade, 2—3 fot höga stånd af *Euryops dacrydioides* med deras små tilltryckta uppåtriktade blad och gula blomkorgar uppskötö. Den mellan dessa mer dominerande, landskapet sin karakteristiska prägel förlänande växter framträdande marken är ofta tufvig af smala gräs (*Koeleria cristata* och *Danthonia trisetoides*) och krypande refvor af *Alchemilla Johnstoni* och *argyrophylla* med deras 2—3 tum uppskjutande toppar, röda stjälkar och bladranden samt under af mjuk, tät ludd hvitlysande blad. Öfver allt mellan dessa tufvor och stånd framträder den blottade mörka jorden, beströdd med talrika stenar och platta skifferflisor. Vid omkring 3,600 meters höjd ha de hvitlysande evighetsblommorna dominerande utbredt sig, bildande omkring fots-höga, ofta till täta tufvor förenade stånd. Utsatta för de ständigt nedifrån framdragande, kalla, utpinande vindarna, utdö — mer ju längre de komma upp, ju glesare de växa — deras åt detta håll vettande delar, stånden tryckas mot jorden, utbredande sina täta, halfcirkelformiga tufvor, bildande lefvande delar åt motsatt sida, där dessa, skyddade af de risiga, döda partierna, ännu kunna trotsa det hårda, hastigt växlande, utpinande klimatet.

Plötsligt yr något med svindlande fart förbi öfver de hvitlysande tufvorna, för att i den kalla, om ock för ögonblicket af solen genomstrålade luften, under vinglande flykt strax åter slå ned; det är en liten vacker blåvinge, mycket lik den på Merus högsta delar påträffade. Rikt är djurlifvet ej bland stenar och tufvor, men å andra sidan ej så fattigt, som man vid första ögonblicket skulle kunna frukta.

Vid 11-tiden börja de rundt omkring oss varande dimmorna att rycka allt närmare, sedan en half timme hade de förut en stund sig skingrande molnen åter slutit sitt tunga

draperi för bergets hjässa, hvita dimmor draga oss raskt till mötes, svepa fram uppåt dalsänkorna, utbredande sig öfver de mellanliggande flacka ryggarna med deras grålysande fält af tufviga *Helichrysum*-arter, af gulblommande *Euryops* och andra till formen lägre växter. Ännu en knapp timma och en kylig vind drager fram, drifvande de täta, hvita dimmorna med fart uppåt mot den för våra blickar nu dolda hjässan; hvarvt vi se möta rykande, framyrande dimmor i jagande fart, alla styrande samma kurs upp mot snö och is. Vegetationen blir sparsammare, *Ericinella* har upphört, evighetsblommornas grå tufvor stå glesare, förkrympa så småningom, under det den nakna, stenbeströdda marken allt mer blottas, snart öfvergående i en enda öde, långsamt uppåt stigande sten och sandöken. I allt mer spridda tufvor stå de smalbladiga gräsen (*Koeleria* och *Danthonia*), en liten hvitblommig *Arabis albida* framlyser bland stenarna; i skydd af ett med gulaktig skägglaf behängt klippstycke, framskymta de friska, grönlysande bladen af en *Senecio*, och äfven en *Carduus leptacanthus* har funnit ett liknande skydd.

Vid omkring 4,000 meters höjd eller något däröfver har all i ögonen fallande vegetation upphört — utom de stenar och klippor beklädande lafvarna — om än enstaka tvinnande gräs- och örtstånd långt upp mot is och snö här och där kunna spåras; öde sandöknar, beströdda med mindre eller större stenar, hvassa skifferplattor och spridda block, utbreda sig långsamt stigande så långt blicken når uppåt och åt de sidorna begränsande breda dalsänkorna, ett sannskyldigt dödens dystra rike.

En känsla af ousäglig tomhet bemäktigar sig sinnet, då man vandrar fram i dessa sterila öknar, hvarvt blicken än vänder sig möta vidder af sand och grus, stenar och klippor, djupa eller flackare dalgångar af liknande prägel sträcka sig uppåt bergets jättekrafter, gletscher och snöfält, hvarifrån alla dessa raviner, dalar och floder soljäderformigt utgå.

Men stegen blefvo allt mödosammare, andhämtningen svårare, lungorna arbetade allt häftigare och hjärtat bultade hårdt. Allt tätare svepa dimmorna fram kring oss, dalsänkan vid vår sida är som en rykande jättegryta, luften är kall och isande. Vid toltiden passera vi stora block af lagrad skiffer; utsatta för våldsamt, från olika riktningar kom-

mande tryck, hafva dessa upprests på kant, förskjutits och hopträngts; af forntida ismassor lösryckta skifvor och flisor betäcka marken, åstadkommande ett ständigt klingande, då man söndertrampande dem här går fram.

En snedt uppåt sig sträckande, af en djup öde dalgång till vänster begränsad, väldig bergås, synes leda mot snöfälten, och på denna väg beslöt jag söka uppnå desamma.

Åter draga dimmorna fram med ökad fart, temperaturen sjunker allt mer, kalla hagelskurar piska oss i ansiktet, händerna krumpna och luften mörknar. Min förhoppning att den nu medförde svarte, den bäste i lägret, skulle uthärda strapatserna, hade redan sedan vi inkommit bland stenöknar och sandfält, börjat gäckas, allt långsammare blefvo hans steg, allt slappare hans drag; snart började samma slöhet, som bemäktigade sig den från Kiboscho medförda vägvisaren vid förra bestigningen, att gripa äfven denne, stel och apatisk stod han där, utan att gå ett steg vidare, utan att lyssna till vare sig lock eller pock. Men åter fick ej en neger hindra detta företag, ränsel, gevär och rock aftogos honom, och sålunda befriad från all packning började han åter långsamt röra på sig. Vägen gick alltjämt uppför den stupande åsen, åt vänster begränsad af en, djup dimuppfylld afgrund.

Genom moln och töcken skymtar plötsligen för några ögonblick ett hvitt snötäcke fram långt uppe på en till höger gående ås, branta höja sig klipporna dit upp, svårt, om ens möjligt är arbetet att nå dessa höjder, stegen blifva tunga som bly och ständigt få vi stanna för att i djupa andedrag inpumpa luft till de allt våldsammare arbetande lungorna. Här uppe drifva vindarna sitt spel, draga fram med ökad kraft, jagande dimmorna genom dalgångarna upp mot bergets krön, insvepande oss i sitt kalla sköte. Nu är det slut med den svartes krafter, under det att SANDBERG, som en stund syntes blott med svårighet komma vidare, återfått sin spänstighet.

Slapp och liknöjd, färdig att sjunka tillsammans, stod AMESI där nästan oigenkännlig. Är det samma man, som kraftig, glad och hurtig på morgonen bröt upp från lägret! Man skulle knappast kunnat tro det, det fanns ej längre stor likhet. Men detta var ingalunda något enstaka fall, uppkommet i dessa kalla trakter. Omgifna af en vild och ödlig,

dem främmande natur, blifva de svarta ofta helt förvandlade; ibland sjunka de viljelöst tillsammans, menande att de skola dö, och bekymra sig om intet, stundom blifva de som för-ryckta. Tiden var långt framskriden, allt berodde på en sista ansträngning upp för de upptornande höjderna, och det blef mig klart, att om målet ej i dag hunnes, det troligen sedan aldrig skulle blifva mig möjligt att upptränga till den eviga snöns rämärke, då den dyrbara tiden sedermera måste användas till insamlingar och studier nedanför bergets sterila delar. För hvarje ås, vi sedan länge mött och mödosamt passerat, hade jag hoppats att stå inför hvita snöfält; men alltid samma missräkning, alltid mötte samma mörka och dystra tafra af nakna klippor, stenar, block och splittrade skiffermassor. Den genom dimmorna framskyntande snön hade kommit nya krafter att genomströmma sinnet, målet måste nås — men den svarte var, som hade han ett block om foten, hindrande hvarje hastigt framträngande. Tiden var långt framskriden, återvägen till lägret lång, och utsikten att i förening med de öfriga nå upp till snön blef för hvarje minut mindre. Ännu högst en timme och sista fristen för framträngandet skulle oåterkalleligen vara ute. Ehuru faran att i dessa öde vidder bland klippor, raviner, sten- och sandfält, omsvept af framfarande dimmor, ej återfinna vägen icke var ringa — irrmarschen på Merus högsta delar, som tyvärr kostade ett människolif, var i lifligt minne — beslöt jag dock att ensam söka nå snöregionen; geväret öfverlämnades till SANDBERG med tillsägelse att kvarblifva med den svarte och att efter en halftimme och sedan hvarje kvart till återkomsten lossa ett skott, väskan med kameran hängdes öfver axeln, hvarpå uppstigandet fortsattes. Öfver ofantliga stenkummel, öfver med skifferflisor och lösa stenar beströdda grus- och sandfält gick den mödosamma färden, pannan var feberhet och andhämtningen tung, hagel och snö började åter fara genom luften, dimmorna voro iskalla och kölden genomträngande. Här och där måste stenar i hast uppläggas eller vändas, jorden uppristas med stafven för att i detta kaos af likartade föremål återfinna vägen. Närmare en halftimme hade uppstigandet så fortgått, dimmor hindrade alltjämt utsikten bortom närmaste omgifningar, och vägen fortsattes i den riktning, de några ögonblick sig skingrande molnen låtit

de hvita snömassorna framskymta. Med tunga steg hade jag just öfverkorsat ett med sten beströdt löst sandfält, ledande inåt en i den afsedda riktningen gående dalgång, då plötsligt något hvitt kom mig att hastigt kasta blicken bort mot de till vänster varande klipporna, där i en inskjutande klyfta en första drifva af snö mötte mitt jublande öga. Nu var all trötthet borta, hastigt är jag framme, borrar händerna djupt in i den rätt hårda snön, formande en boll af den isglittrande massan. Jag ser mig omkring, utmed klipporna i dalgången ligger drifva vid drifva, lysande mot de mörka stenmassorna, stundom bilda de stora, utbredda täcken, visande att jag var midt ibland Kilimandjaros snöfält, stundom mindre, i hörn och vinklar hopade drifvor; ja, det framgick sedermera, att jag sedan länge haft en gletscher (»Ratzelgletscher») vid sidan och passerat dess nedra del. Det var en egen känsla, som i dessa ögonblick fånglade sinnet; den snökrönta hjässan af Afrikas högsta berg var uppnådd, ej en dagsmarsch skild från tropisk regnskog med dess böljande bladverk, trädartade ormbunkar och vindlande lianer; genom soliga stäpper, genom blandskog, kulturzon, regnskog och bergängar med ericinellaregion, bärare af den sista mot köld och is sig sträckande högre vegetationen, följd af en sista, blott lafvar delvis ännu hysande steril zon, kanske ännu frambringande någon enstaka tynande grästufva eller någon i skydd af stenar och klippor uppspirande ört, hade färden gått, djurlifvet succesivt undersökts och möjligast rika skördar — utom ännu vid de högre delarna — inhöstats till dess bergets is- och snözon och därmed gränsen för det organiska lifvet uppnåtts. En stunds sökande bland stenar och grus i snöns närhet kom mig att vid denna ansenliga höjd af omkring 18,000 fot öfver hafvet påträffa ett par representanter för djurvärlden, nämligen en Collembol och en mörk spindel; men då de förra höllo sig dolda under fuktiga stenar, oåtkomliga för spindlarna, måste man antaga närvaron af ännu några insekter till föda åt de senare, t. ex. vintermyggor, som något längre ned voro allmänna och ju, som bekant, äfven hos oss visa sig bland snö och is. Men tiden är långt framskriden och med i näsduken invirad snö går det i half sprängmarsch ned på sand- och grusfält, klippor och åsar, för att snart hafva nått de andra; några

ögonblicks rast göres, bilder tagas, hvarpå återfärden raskt fortsättes nedför grus- och sandfält, öfver hvitlysande *Helichrysum*, genom ericinellans vidsträckta buskager ned mot lägret, som strax efter solens försvinnande lyckligen uppnåddes.

Nu följde dagar under fortgående undersökningar af dessa alpina trakters djurvärld, än kring lägret bland stenar, gräs och blommor — särskildt rik var skörden i de torra, som kanonviskor uppskjutande blomstånden af *Lobelia Deckeni* — i tufvor och murknande trä, än genom ericinella-regionen upp till de öde stenöknarna. Under en af dessa exkursioner hade vi nått de grålysande, tufviga *Helichrysum*-fälten, hagelblandadt regn yrde fram i luften, dimmorna tätade, temperaturen var låg, nära fryspunkten, och sökandet efter insekter på den kalla våta marken blef allt svårare. Med förskräckelse sågo de svarta på sina halfama händer, böjde och ledade på fingrarna så godt de kunde, troende att de voro förstörda. Den lille SEGELLI fann jag sittande hopkrupen vid en buske, med stoiskt lugn betraktande sina stelnade nypor; på min fråga, hvarför han ingenting gjorde, visade han de krumna fingrarna, petade på dem och sade, att han var »kaputt»! Då hagel dansade fram öfver marken, sökte de upplocka dem, troende det vara »mane» (stenar), tills de till sin förvåning sågo dem smälta i handen och rinna bort.

Det var emellertid ej utan orsak lägret blifvit förlagdt just till den plats, där vi nu slagit upp våra tillfälliga bopålar. Det var ej blott de högre, från 3,000 meter uppåt sig sträckande skoglösa trakterna, som under denna färd skulle undersökas, utan ej mindre regnskogens öfre, intill dessa gränsande delar, hvilkas fauna hittills förblifvit mig obekant, under det att regnskogens lägre, intill kulturzonen gränsande partier gång efter annan blifvit undersökta.

Efter en kall och kuslig natt randas åter en ny dag, ännu i sin gryning klar, utan täckande moln framför det snöhöljda Kibo. Men redan vid 8-tiden börja moln uppstå kring bergets hjässä, utbreda sig allt mer, för att snart genom en ogenomtränglig vägg hafva skilt den för våra blickar. Ödsligt, tyst och dystert är allt kring lägret, molnen hopa sig på himlen och dimmorna börja åter sitt tåg uppför

dalgångarna, då vi bryta upp för att nedkomma i regnskogen, framför hvars öfre rand vi snart stå. Men ej ett blad rör sig här, ej en stämma höres, allt är förstämtdt; från högsta toppar till understa grenar stå träden behängda med grå skägglaf, det är en tafla af nästan sinnesbeklämmande dysterhet, af ålder och förfall, osökt framkallande i minnet sagan om den sofvande skogen. Som åldriga spöken stå de resliga träden i sin tofviga, trasiga dräkt, vaktande ingången till denna naturens slumrande borg, ej ett ljud bringar under långa stunder afbrott i denna ödslighet, det är som en dödens boning.

Längs den knappt urskiljbara stigen, blott sällan, om ej vid sökandet efter läkande örter, beträdd af de infödda, fortsätta vi in i skogen och nedåt dess sluttning. Träden, ofta *Erica arborea* med sin väl 30—40 fot höga stam och ljungliknande blad, *Agauria salicifolia* o. a. stå ej synnerligen tätt och tillåta blicken att glida in ett stycke bland deras laf- och mossbehängda kronor, öfver markens ganska rika och täta vegetation med dess omväxlande typer af blommor och blad; än möter ögat spridda ormbunkar, gräs och halfgräs (*Scirpus*) än refvor af bland mossan krypande violer, än reser en hög, smärt lilja sin med bjärt röda klockor prydda stjälk öfver gräs och mossa, under det att andra röda blommor ej nå öfver markens omedelbara närhet. I tjocka klumpar hänger mossa på stammar och grenar, ofta äfven utbredande sig i ett lätt lager öfver jorden. Hvad som i någon mån upplifvar den stilla, tysta taflan, är småfjärilar, ofta påminnande om våra nordiska former, hvilka hvart man ser vingla fram i luften för att därpå slå ned på stammar, blad eller gräs, strax ersatta af andra uppflygande likar. De flesta äro helt små Geometrider, Pyralider, Tortricider och Tineider, andra något större, ett par allmänna brokigt gröntecknade Cidarier, väl en tum mellan vingspetsarna; dessa hvirfla hastigare fram men äro, sedan de slagit ned, rätt hjälplösa, där de borra sig ned mellan gräs o. dyl., lätta att taga med handen. På utmed en stam sig slingrande cucurbitacéer sitta svarta, med fyra stora gulröda fläckar prydda Coccinellider, på andra blad har en smal Lycid, rödgul med svarta vingspetsar, tagit plats, orörlig och förfrusen i den kalla luften; en vacker i silfver, grönt och brunt prunkande spindel har, hvar man

ser, spunnit sina nät, själf tronande i dess midt, och äfven en *Epeira*-art hör till de allmännaste djur, som här möta blicken.

Plötsligen höres ett sorl af fina pip, en liten flock små glasögonfåglar (*Zosterops eurycricota*), gulgröna med en bred ring af hvita sammetsglänsande fjädrar kring ögonen, fara fram från träd till träd, ljudande som kungsfåglar; från en grupp täta buskar ljuda några rätt skarpa, löpande toner, det är en smaragdglänsande, rödbröstad Nektarinid (*Cinnyris mediocris*), som under ett par ögonblick bryter tystnaden för att strax liksom skrämmd af sin egen röst tyst smyga ned bland buskar och bladverk. Åter inträder tystnad, till dess ett vemodigt, darrande utdraget läte tonar från toppen af ett resligt träd; det är den vackra, stora, violettfärgade, hvitdroppiga *Columba arquatrix*, som föga skygg hvilat där uppe, sändande sitt med omgifningen harmonierande dystra kutter genom den förstämde skogen.

Härligare än dem alla är dock den i guldgrönt och rosa prunkande traststora Trogontiden *Hapaloderma vittatum*, äfven känd från Kamerunbergets högre delar, som ljudlöst kommer flygande för att, fallande för ett dunstskott, blifva en värdefull tillökning för de ornitologiska samlingarna. Vi fortsätta nedför den knappt urskiljbara stigen, stundom inkommande på något af de elefantspår, som här rikligt korsa skogen, fångande uppflygande småfjärilar, undersökande grenar och stammar, lyftande på de stora mossklumparna, som där hänga, framletande en och annan insekt, någon puppa el. dyl. På bladen sitta allmänt ett par snäckarter, den ena med tunnt, glasartadt skal och genomlysande, brunbrokig mantel, den andra en *Helix*-liknande form med bruna band.

Åter äro dimmorna i antågande, framdragande utmed bergets sidor, luften mörknar som en kulen vinterdag och kölden tilltar; negrerna se dystra ut, och då de utan tvifvel ej ha det för varmt i sin röda filt, nakna som de för öfrigt äro, vända vi mot lägret efter en fångst af några hundra djur, väl ej många arter, men dock från dessa höjder i Afrikas inre i hög grad värdefulla.

Det är dagen före uppbrottet, allt syntes efter förhållandena vara genomsocht, och föga nytt stod vidare att finna,

då jag erinrade mig de bakom lägret varande vattensamlingarna, som ännu ej besökts.

Försedd med håf och några spritror styr jag stegen förbi hyddorna ned för däldens sidor, genombrytande i vägen stående ericinellabusker och står snart bland de vattendrypande strandväxterna, seende ned i det källklara vattnet, där blicken genast faller på en i slammet nedkrypande svart Dytiscid. Här och där höja sig andra till ytan, uppsamla en vattenblåsa, vändande åter mot botten, dit de afskåras reträtten af den i vattnet framskjutna håfven. Vattnet är iskallt och fingrarna blifva stela, kläderna hafva genomväts af blad och grenar, solen börjar sänka sig, och försedd med en mängd Dytiscider, alla dock samma art, Phryganeidlarver och grodyngel, ger jag mig åter uppför dalens sluttning bort till lägret. Det var med glädje jag här såg en del främmande negrer sitta kring eldarna, de från Kiboscho beställda bärarna hade sålunda anländt, och uppbrott kunde ske på den därför bestämda morgondagen.

En närmare granskning visade emellertid, att blott ett ringa antal, sju stycken, otillräckliga för nedstigandet genom regnskogen, kommit, meddelande att 11—13 andra först följande förmiddag vore att vänta, då de ej vågade öfvernatta här uppe i köld och dimmor. Nedhukade vid eldarna, insvepta i sina korta skynken, tillbragte de öfriga natten i den 4—5 gradiga luften, knappt på förhand anande hur bister en sådan natt i verkligheten skulle blifva.

Morgonen för uppbrottet är inne, regnet far genom luften, dimmorna svepa fram, och hela Kibo är doldt för våra blickar bakom en fast molnvägg, allt dystrare blir taflan, ej ett ljud höres, ej en varelse upplifvar den förstämde naturen. Frusna sitta de svarta samlade kring stockelden, några insvepta i filter, andra, de sist anända bärarna, nödtorftigt skylande sig med sitt till hakan uppdragna höftkläde. Ännu hade blott tre nya wadschagga-män infunnit sig, klockan började visa mot middag, utan att de öfriga anlände. Att, om de återstående ej i tid ankommo, söka kvarhålla de andra här uppe, skulle äfven under vanliga förhållanden varit lönlöst, då de redan haft nog af den gångna natten, nu fanns det dessutom för så många ej proviant, äfven om de velat stanna.

Snart började de högljudt fordra att få bryta upp; opålitliga som de äro, skulle de utan tvifvel inom kort försvunnit utan bördor, och vi en tid blifvit afstängda på denna allt dystrare plats, då det knappast varit oss möjligt att ensamma finna vägen genom den täta, svårgenomträngliga regnskogen, och äfven om detta skulle lyckats i bästa fall i regnet nedkommit till Kiboscho utan tält, proviant och samlingar, som nästan allt fått kvarstanna i det öfvergifna lägret tills nya bärare kunnat anskaffas, en sak som i och för sig nästan blifvit omöjlig, sedan de hemvändande berättat om sina lidanden. Ja, de voro, ehuru värfvade för återfärden ända till Kibonoto, sedermera vid nedkomsten till Kiboscho så förskräckta, att de flesta utan betalning rymde och först efter en hel dags ansträngning, hvarvid både pater DÜRR och brodern BRUNNER uppbjodo allt sitt inflytande både hos höfdingen och folket för att erhålla nödigt manskap, kunde sådant erhållas, hvarvid herr BRUNNER slutligen halft med våld kastade bördorna på en del ur den kring lägerplatsen samlade wadschaggahopen framdragna män.

De lyckligen uppkomna bärarna fingo sålunda under inga villkor utan bördor försvinna, de redan färdiga lasterna grupperades för att möjligen kunna fördelas på det förefintliga manskapet, hvarvid äfven de mina, som eljest under marschen varit befriade från andra bördor än väskor, håfvar, gevär o. dyl., nu måste åtaga sig bärartjänst och med glädje visade sig vara beredda att taga hvar sin tunga börda, blott de fingo lämna denna trakt, för hvilken de redan på förhand haft stor respekt.

Huru vi än ordnade, visade det sig emellertid att en last återstod, hvartill bärare saknades, alla hade redan så stor packning, krafterna medgåfvo, hvarför ej annat syntes återstå än att kvarlämna densamma, ehuru jag kände, att dess afhämtande en gång skulle komma att bereda stora svårigheter och dessutom tvinga oss att under tiden kvarstanna i Kiboscho. Samspråkande härom erbjuder sig SANDBERG resolut att agera bärare och med lasten på hufvudet företaga nedstigandet genom hela regnskogen; lasten pröfvas och befinnes möjlig att taga, signal till uppbrott ljuder och alla fatta sina bördor.

Knappt hade de första lyfts i höjden, de första ropen genljudit i den regndigra luften, förrän tre nya bärare visa sig bland buskagen nedåt skogsbrynet för att snart stå på lägerplatsen, där inom en handvändning laster hvilade på deras hufvud, hvarpå vi utan uppskof sätta oss i marsch ned mot regnskogen.

Naturen blir allt dystrare, himlen mulnar, regnet far genom luften och temperaturen sjunker. Ödslig och dyster, tyst och orörlig står regnskogen lafbehängd drypande af vatten, allt mörkare blir luften, allt våldsammare brusar regnet genom luften, insvepande allt i en nästan ogenomskådlig slöja. Det brusar och susar af de nedvältrande vattenmassorna, som smattrande slår mot bladverk och stammar, likt skuggor framskymta bärarna med sina bördor längs den slingrande stigen, försvinnande i dunklet, ofta följande elefanternas gångar, nu mera liknande bäckar än vägar. Genom en gördel af med skägglaf rikt behängda *Erica*-träd nedkomma vi i den typiska regnskogen för att fram mot aftonen åter känna sol och värme bland kulturzonens farmer och fält.

Först följande kväll kunde, som nämndt, bärare för marsch till Kibonoto erhållas, dit vi den 27 nu återkommo.

Så var den 16 dagars färden till Kilimandjaros snöfält och högsta med organiskt lif försedda delar avslutad. I början gynnade af god väderlek hade insamlingarna ofvan skogsgränsen synnerligast då kunnat bedrifvas med framgång, så att trots faunans skäligen fattigdom på dessa alpina höjder, omkring 7,000 djur därifrån införlivats med de öfriga samlingarna, om ock oftast mindre former och väl representerande ett rätt begränsadt antal arter.

Den sista länken i undersökningarna af Kilimandjaros djurvärld var därmed avslutad, om ock kompletteringar vore af högsta värde; från den soliga steppen hade desamma sträckt sig genom bergets alla formationer upp till den ständiga snöns rämärken, de biologiska dragen studerats och så vidt möjligt rika samlingar inhöstats inom dessa skiftande zoner för kommande studier till en samlad bild af djurvärlden på och kring detta, den afrikanska världsdelen högsta berg.